

Jaarbijeenkomst Stichting SBI

Woensdag 16 januari 2019
13.00 - 17.00 uur
Campus Landgoed Zonheuvel, Doorn

Samenwerking, Bezinning en Inspiratie

LEZING VAN BISSCHOP VAN LUYN

Twintig jaar geleden werd in het kader van het destijds sinds een decennium toenemende streven naar "maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen" de 'triple bottom line' gelanceerd van 'people, profit, planet" (John Elkington, 1998), om bij de concerns een acceptabel evenwicht te bevorderen tussen enerzijds het streven naar winst en anderzijds het respecteren en bevorderen van de daarmee verbonden sociale belangen en de milieubescherming.

Drie jaar later, bij gelegenheid van het NCW-symposium "Waar ligt het Noorden in de globale economie?" - waarbij de 24-uurs economie een centraal discussiepunt was - (Wassenaar, 3 dec. 2001), heeft ondergetekende het voorstel gedaan om de Shell-trits aan te vullen met een vierde P, en wel de P van 'pneuma', om aldus de geestelijke dimensie uit te drukken, die voor authentieke humaniteit en humanisering ook in het bedrijfsleven onmisbaar is.

Want meer nog dan de 'winst van waarden', die in de Shell-trits beoogd wordt, dienen we de 'hiërarchie van waarden' in acht te nemen, zodat essentiële waarden overwegen op relatieve waarden. In de trits behoudt toch nog steeds de 'profit' de centrale plaats, en kan de aandacht van de ondernemer vooral uitgaan naar de economische winst, die toegevoegd wordt door betere personeelszorg en gezonde werkomgeving; ook de steun aan maatschappelijke initiatieven kan daartoe bijdragen als positieve reclame. De indruk kan aldus ontstaan dat 'human' en 'natural' resources uiteindelijk slechts ten dienste staan van de 'profit'.

In laatste instantie is echter geen enkele onderneming een doel in zichzelf, maar is ze als producent en werkverschaffer een 'dienst' aan de samenleving en dient daarom maatschappelijk verantwoord te zijn en niet schadelijk voor een duurzame ontwikkeling van de mensheid in de aardse werkelijkheid.

Daarom is het noodzakelijk de eerste P, van 'people' niet te beperken tot de wederzijdse betrekking tussen bedrijf en medewerkers. Het gaat hier om een van de twee grondleggende principes van de sociale leer: de 'human dignity', de menselijke waardigheid van iedere menselijke persoon, waarop de rechten van de mens gebaseerd

zijn. Deze waardigheid wordt niet door statelijke wetgeving geconstitueerd, maar is voorgegeven met de menselijke natuur, naar Gods beeld en gelijkenis geschapen (Genesis) en wordt in vele constituties, (ook van de VN en van de EU) als onaantastbaar en onvervreemdbaar erkend.

Dat ze voor elke mens geldt zonder onderscheid, wordt in principieel wel door iedereen gedeeld, hoewel in de praktijk toch vele schendingen ervan plaats vinden, zelfs in mensonterende omstandigheden. Ze gelden echter ook voor 'heel de mens', in zijn integrale mens-zijn. De menselijke waardigheid, stellen terecht ook vele constituties, is 'ondeelbaar', zonder dualisme en reductie. We mogen de mens niet reduceren tot consument of producent, tot werkgever of werknemer, tot leerling of leraar, tot zieke of gezonde. De mens is niet alleen fysiek, maar ook psychisch, sociaal en politiek, moreel en cultureel, en vooral relationeel en spiritueel. De mens is meer dan zijn capaciteiten en zijn functies, meer dan wat hij bezit of kan. Hij is niet een in zichzelf opgesloten individu, dat volledig autonoom en zichzelf genoeg is. De mens is geroepen om uit te groeien tot een volwassen, menselijke persoon, en dat houdt in dat hij gerelateerd is aan andere personen en aan de gemeenschap van personen. Het is juist deze relationele - niet louter functionele en meetbare maar spirituele dimensie - die het leven van de mens 'humaan' maakt. Alleen zo is hij in staat tot volledige 'humane' groei en zelfverwerkelijking, zoals die door God gewild is en door zijn Geest (pneuma) gestimuleerd. 'Heel de mens' omvat met name de relationele binding met de medemens en met wat hem te boven gaat. Daarom is op elk niveau van de samenleving, ook in elke onderneming, aandacht en zorg voor de mens als relationeel en spiritueel wezen - als *pneumatikos* - gewenst en noodzakelijk. *Human dignity is the core value of christian social teaching, which must be respected and pursued in all human activity"* (Commissie Bisschoppen van de EU, COMECE, in het rapport *Global Governance*, 2001).

Ook de derde P van 'planet' mag niet te beperkt worden opgevat. Het gaat hier om de juiste balans tussen enerzijds economische vooruitgang en anderzijds menselijke ontwikkeling en respect voor de natuur, zoals deze de mens bij de schepping in handen is gegeven. De onderneming dient de coalitie tussen algemeen en partieel belang te bewaken en te bemiddelen en ze op verantwoorde wijze met elkaar te verbinden, ook hier in de juiste rangorde van doel en middel, met als doel: humane waardigheid en natuurbescherming door duurzame economische groei. Economische belangen mogen niet de doorslag geven ten koste van fatale ecologische gevolgen.

Het '*common good*' is het tweede complementaire beginsel van de sociale leer en heeft het primaat boven een vrijemarkteconomie. Ook hier gaat het om een ultieme en universele doelstelling. Vaak zijn we geneigd het algemeen welzijn te beperken tot de meer nabije gemeenschap waartoe we direct behoren en vinden dat al moeilijk genoeg. Het common good betreft echter niet alleen het eigen volk, maar ook grotere verbanden als de Europese Unie en de Verenigde Naties; het betreft uiteindelijk de gehele mensenfamilie. Er is maar één algemeen welzijn: het wereldwijde! Het overschrijdt alle grenzen van ruimte en tijd, het geldt nu voor de actuele problemen en ontwikkelingen, het geldt ook voor de ontwikkelingen in de verre toekomst. Wij dienen ons voortdurend te bezinnen op de verantwoordelijkheid, die wij dragen jegens de toekomstige generaties en de aarde waarop zij moeten leven. Zij zullen de gevolgen ondergaan van onze

schuldige nalatigheid nu en onze onverantwoorde economische en politieke beslissingen met betrekking tot de natuur en het klimaat.

Het beginsel van het algemeen welzijn vraagt om toepassing van de solidariteit, ofwel de bereidheid om effectief bij te dragen aan de verwerkelijking van het 'common good' op alle niveaus, met persoonlijke inzet, met gepaste bijdragen van de bedrijven, met matiging van eigen interesses, met aandacht en zorg voor de noden in de eigen samenleving en elders, met daadwerkelijke steun van menskracht en middelen.

* * * * *

De nieuwe naamgeving van de Stichting SBI is bedoeld als een 'mission statement', waarin drie doelstellingen worden genoemd, in stijgende lijn: 'Samenwerking' in de arbeidsverhoudingen, 'Bezinning' op het christelijk-sociaal gedachtengoed, en de 'Inspiratie', die dank zij de beide eersten gegeneerd wordt bij partners, deelnemers en belanghebbenden (januari 2018). Ik wens U van harte een vruchtbare bezinning en samenwerking in dit tweede jaar en voor de toekomst veel 'pneuma', waarbij de Geest, de gids en helper, "ons in alles zal onderrichten en alles in herinnering zal brengen, wat de Heer tegen zijn leerlingen gezegd heeft" (cf. Joh. 14, 26).

+ A. H. van Luyn, bisschop em. Rotterdam